

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' לחינוך ילדים ונוער בסיכון
קידום-נוער, היל"ה
"לא לוותר על אף אחד לא לוותר לאף אחד"

ט' אדר תשפ"ט

21 פברואר 2021

קידום נוער היל"ה בתוך משבר הקורונה: אסטרטגיית יציאה

המשבר המתמשך והמעמיק גורם לשחיקה של החוסן האישי, הקהילתי והלאומי (קמחי ואחרים, 2021) ומשפיע באופן קשה במיוחד על אוכלוסיות בסיכון. הסגירה המתמשכת של מערכת החינוך והמעבר ללמידה מרחוק גרמו להרחבה והעמקה של פערים ולהיווצרות נשירת-זום. כתוצאה מכך, אנחנו ניצבים בפני איום ממשי לסגת שנים לאחור, לתקופות בהן אחוזי הנשירה היו גבוהים ועבודת קידום נוער התאפיינה בעבודה אינטנסיבית בקהילה וברחוב.

האסטרטגייה המוצעת כאן מיועדת לגשר על הפער בין אוכלוסיית בני הנוער הזקוקים לנו לבין המספרים של בני הנוער המטופלים ביחידות. הדגש בפעולה שלנו היא בראש ובראשונה המנותקים, אך בה בעת גם מניעת הנשירה מיחידות קידום נוער ותכנית היל"ה ושיפור שיתופי הפעולה עם גורמים נוספים באגף וברשות.

כדי להתמודד עם אתגר זה, הגדרנו שלושה כיווני פעולה אסטרטגיים אשר נועדו למקד ולתת דגשים להכוונה והרחבה של השירות, בדגש על האוכלוסיות של המנותקים הזקוקות לנו יותר מתמיד. מוקדים אלה נועדו להעצים את היחידות, לעודד יוזמה ולקחת אחריות ברמה המקומית, לצד שמירה על הייחודיות שלנו כשירות ופעולה מתואמת ומשותפת.

לאור התפיסה האגפית של פדגוגיה טיפולית, אסטרטגיית היציאה שלנו מתבססת על פעולה משולבת של צוותי חינוך-טיפול ופדגוגיה במאמץ ממוקד ליישוג וחיזור, חיזוק היחסים ושיתופי הפעולה עם יתר גורמי האגף ושותפי עניין נוספים ברשות, והפיכת המשבר להזדמנות - ליצירת מערכת למידה מקדמת, המתאימה למאה העשרים ואחת.

הדגשים המופיעים להלן מהווים מסגרת עבור ההערכות הנדרשת, ממנה יש לגזור תוכניות עבודה בהתאם למאפייני האוכלוסייה והצרכים ברשויות.

לפיכך מסמך זה מחייב את כולנו – מטה, מחוז ויחידות שטח. על כולנו להירתם למאמץ משותף כדי לתת את המענה הנדרש, ולהתאים את עצמנו למציאות המשתנה.

בברכה,

יפעת קלמרו

מטה קידום נוער-היל"ה מנהלת המחלקה מפקחי קידום נוער-היל"ה במחוזות

מוקד ראשון: איתור, חיזור וליווי

היישוג והחיזור הן פעולות מרכזיות של היחידה לקידום-נוער, בה עוסקים כלל בעלי התפקידים. על מנת לא לאבד אף נער/ה, דווקא ברגעים אלה "אמץ נער.ה"- כלומר עבודת יישוג וחיזור מתמשכת - הוא מענה חשוב עבור נערים מנותקים הלומדים בהיל"ה או טרם נקלטו אצלנו, אשר נקלעו למצבי בידוד וניתוק. יש לתת את הדעת כי בתקופה זו נדרשת הגברה של התמיכה הרגשית והמקצועית בצוותי קידום נוער-היל"ה בכל הקשור בצורות של נשירה, נסיגה ממעורבות ושחיקה.

בחיזור כיום יש להתייחס לשתי אוכלוסיות יעד:

1. מנותקים, ובכלל זה "מנותקי קורונה"/"מנותקי קשר" (ובהם נושרים סמויים שעדיין רשומים כלומדים) - נערים בסיכון שאינם מוכרים ליחידה, שאינם נמצאים במסגרות אחרות או לחילופין המסגרת לה הם שייכים אינה מצליחה לייצר קשר. נדגיש כי אנחנו מחויבים לקלוט כל תלמיד שאותר כמתאים ליחידה בתוך 14 ימים ולשלב בתוכנית לימודים ולפחות בתוכנית התערבות אחת.

2. **נושרים גלויים המטופלים ביחידת קידום נוער היל"ה** – המאמץ מכוון להבטחת מתן סל מלא של שרותי היחידה לרבות תכנית היל"ה, מענים חינוכיים טיפוליים ותחומי הליבה.

מנותקים ומנותקי קורונה (אוכלוסייה 1)

הכוונה לנערים מנותקים הזכאים לקבל שירותים חינוכיים טיפוליים של היחידה וכן לתלמידים החווים קושי אישי או משפחתי שבאמצעות התערבות ניתן יהיה למנוע את נשירתם מהמסגרות.

ישנם שני מרחבי פעולה עיקריים אשר באמצעותם ניתן לאתר ולתת מענה לנערים אלה:

- א. **מוקדי קהילה/אזורי שוטטות** – המרחבים המשמעותיים בהם בני נוער נפגשים בשעות אחה"צ והערב נמצאים בשכונה ובאזורים ציבוריים. נדרש לקיים פעילות הכוללת סיורי לילה, עבודת יישוג ברחוב והגעה למוקדי עניין והתקהלות של בני נוער. כיום פעולות אלה מתקיימות באמצעות גופים שונים כגון ניידות על"ם, יחידות איתור, סיירות הורים ועוד. ניתן להשתלב בצוותים קיימים, וכמו כן למצוא שותפים חדשים כגון סיירת 106 של השיטור הקהילתי. בנוסף ברשויות בהן פועל מרכז נוער, יש להדק את שת"פ לגבי תלמידים נושרים שלא נמצאים במסגרת לימודית ולגייסם לתכנית היל"ה.
- ב. **מוקד בית ספרי** – מנהל יחידת קידום נוער- היל"ה יקדם קשר שוטף עם מנהלים, קב"סים, יועצות בתי ספר ורכזי שכבות. ביה"ס יזהה ויאתר באמצעות וועדה בין מקצועית 10-15 תלמידים פוטנציאליים לטובת תכנית זו וביחידת קידום נוער תבנה עבורם תכנית התערבות חינוכית טיפולית (ניתן לשקול, במקרים מיוחדים ויוצאי דופן מתן מענה פדגוגי). כמו כן, חשובה ההתעקשות על נוכחות קבועה של מנהל יחידת קידום נוער- היל"ה בוועדות ההתמדה המתקיימות ברשות.

ג. **מוקד וירטואלי** - משבר הקורונה הבליט את מרכזיותו של המרחב הווירטואלי כמוקד של משמעות וגיבוש זהות חשוב בחייהם של בני הנוער. יש לקדם פלטפורמות וירטואליות מקצועיות של שרות קידום נוער-היל"ה המאפשרות יצירת קשרי סיוע וייעוץ במרחבים

הווירטואליים השונים (פייסבוק, אינסטגרם, מענה ברשת, טוויטר, קווים חמים, שארקליין, טיק טוק ועוד), מכאן עולה גם הצורך לעסוק בנושא המוגנות ברשת.

נושאים גלויים וסמויים המטופלים ביחידת קידום נוער היל"ה - (אוכלוסייה 2)

א. מיפוי ואבחון מעגלי סיכון - באחריות היחידה להעמיק את יעילות השימוש במיפוי מעגלי

הסיכון השונים (דוח רמזור פדגוגי/חינוכי טיפולי). כלי זה ישולב באופן סדיר במסגרת וועדות תו"מ באופן חודשי. נערים שיזוהו כנערים כתומים/אדומים יקבלו עדיפות בפעולות היישוג והחיזור. ישנה חשיבות לניטור שינויים העוברים על הנער ברצף הזמן בשני התחומים (רגשי ופדגוגי). כאשר מנוטר נער בדוח הרמזור כאדום או כתום יש לקיים שיח ביחידה של כלל הגורמים (כולל צוות הוראה וצוותים טיפוליים) ולבנות תכנית התערבות משותפת לחיזוק ההתמדה.

ב. מערכתיות בפעולות היישוג והחיזור - פעולות יישוג וחיזור יתקיימו באופן יום יומי

ובמגוון אמצעים (ביקורי בית, טלפונים, שיחות מוטיבציה, הודעות ווטסאפ, שיחות וידאו/זום, טיפוח הקשר האישי עם המטופלים והלומדים, חיזור דרך ההורים וחברים ועוד). יש לנהל מעקב רישומי אחר תהליך היישוג. בנוסף, לכל נערה מנותק יוגדר מנהל-תיק ויצוות לו גורם מטפל אחראי. באחריות מנהל היחידה לוודא כי כלל הדמויות ביחידה הנוגעות בנערה ייקחו חלק אקטיבי בהגברת ההתמדה, מניעת הנשירה ומחויבות הנערה לתהליך. יש להדגיש את מקומם של המורים כדמויות משמעותיות בחייהם של הנערים (ברוח הפדגוגיה טיפולית) ולשתף אותם במידת הצורך במידע חינוכי טיפולי רלוונטי. ניתן לעשות זאת באמצעות שילוב עובדי חינוך טיפול בשיבות צוות המורים, וועדות פדגוגיות משותפות ועוד.

ג. עבודה עם הורים - יש לחזק את הקשר עם הורי הנערים באופן שוטף ויומיומי באמצעות:

קבוצות הורים, ביקורי בית, שיחות טלפון ועוד. כמו כן, לתת מענה במגוון כלים כגון מוקדים, אספות הורים (פיזיות ובזום) ובמוקד הפניות הטלפוני.

מוקד שני: מהשגת תעודות באמצעות מבחני סוף תהליך ללמידה צוברת ומיקרו-קרדיטציה

הנחת העבודה שלנו היא שבעקבות המשבר נערים רבים יגיעו אלינו בגילאים מאוחרים ועם פערים בשל מדיניות אי הנשרה בתקופת קורונה.

מה תהיה מבחינתנו הצלחה לימודית?

כל נער שמגיע להיל"ה ירכוש חווית למידה מוצלחת ("חוויות מפתח"), כחלק בלתי נפרד ממסלול קידומו ומהתמיכה בו ויסיים עם תעודה משמעותית. (בגרות, תעודת 12 או הסמכה).

על מנת לעמוד באתגר זה יש להרחיב את ההזדמנויות לזכאות לתעודה משמעותית באמצעות מיקרו קרדיטציה ולמידה צוברת.

הגישה משלבת בין מודל של למידה לקראת בחינות (למידה תוצאתית), לבין תהליך רציף של למידה צוברת במנות קטנות (למידה תהליכית). משימות למידה משמעותיות שיוגדרו מראש, יזכו את הלומד בנקודות זכות. ניתן יהיה לצבור גם שעות הכשרה שיקנו הסמכה ונקודות קרדיטציה למסלולי תוכנית היל"ה. בשיטה זו התלמיד מקבל תמונת מצב רציפה של הקרדיט שצבר, ורואה את ההתקדמות שלו. מודל זה מחייב עבודה צמודה בין צוותי הוראה וחינוך טיפול ביחידות – פגישות קבועות, שותפות בעיצוב תוכניות הלימודים וקידום פרויקטים כגון נושא אישי, התמודדות עם מטלות, פיתוח יכולות למידה והתפתחותו של לומד עצמאי.

התכנית תכלול תכנית עבודה אישית מפורטת (לרבות לוח זמנים, מעקב, משוב וכו').

תהליך זה יאפשר לעדכן ולחדש את תוכניות הלימודים ולהתאים אותן למיומנויות המאה העשרים ואחת וליצור חיבור הדוק יותר בין הלימודים בהיל"ה לבין אתגרי עולם העבודה העתידי.

לשם יישום המוקד האסטרטגי הזה יש לפעול באופן הבא:

1. שיתוף פעולה הדוק בין צוותי חינוך-טיפול לפדגוגיה בהתאם לתפיסת הפדגוגיה הטיפולית.

2. בניית מודל הערכה מודולרית בכל תחום דעת: יבנה מתלקיטים, מנוכחות, השתתפות והתמדה, ממבחי הצלחה וממבחן מסכם. כל תלמיד יכיר את מרכיבי ההערכה בציון הסופי ויהיה שותף למעקב אחר תהליך הלמידה.
3. האחריות הפדגוגית לתהליך הינה של מנהל ההשכלה (לרבות תכנון והתאמה אישית, מעקב, יישום המודל הנ"ל: הערכה מודולרית), עד הזכאות לתעודה. עובד חינוך טיפול הוא שותף מלא לתהליך. כמו-כן באחריותו לקיים שיחות ומעקב בנושא עם הנער והוריו (בשיתוף המורים). השילוב ביניהם יישם את תפיסת האגף של פדגוגיה טיפולית.
4. יודגש כי התכנית האישית תפרט גם תחומי אחריות של עובד ח"ט. כמו כן- התכנית תפרט לוח זמנים לכל שלב להתקדמות המתוכננת של הנער, מעקב, פגישות משוב וכו'.
5. בשל העלייה במספרי הנערים שהגיעו להיל"ה מהחינוך המיוחד, נבנה מתווה לעבודה מותאמת, במסגרתו תוקם ועדה למקרים פרטניים- יתקיים "יישור קו" לכלל המנחים לגבי הדרכים הנכונות להבאת מרבית הנערים לזכאות לתעודה.
6. קורסים משמעותיים עם קרדיטציה לנערים בהתאמה:
 - קורס הכשרה יישומי
 - תעודת בגרות חברתית
 - מעטפת תחומי ליבה
 - נוכחות
 - מבחני הצלחה על יחידות חומר קטנות
7. פיתוח מערך שבו ניתן לראות - תכנון וביצוע לתלמיד- תוך מתן חיזוקים על סיום קרדיטציה לתלמיד.

מוקד שלישי: חיזוק סביבות מיטיבות

התגברות סכנת הנשירה בשל המשבר מחייבת טיפול מערכתי ולא רק עבודה ממוקדת בנערים. לשם כך יש לחזק את הרשתות התומכות – בבתי הספר, בבית ובקהילה. טיפול מערכתי מחייב את מנהלי היחידות ואת העובדים לעבודה צמודה מול ההורים והדמויות המשמעותיות לנער/ה, שיתוף פעולה עם קב"סים, צוותי מורים בבתי"ס, עם גורמי חינוך ורווחה ברשות ושיתופים אגפיים נוספים, על פי צורך.

היחידה תהייה שותפה – ותיזום, שולחנות עגולים ומפגשים קבועים עם הורים ומשפחות, קב"סים וגורמי רווחה, חדרי מורים של בתי"ס עימם היא עובדת וגורמי נוער רלוונטיים ברשות.

גישה זו מחזקת את הקשר של היחידה לתהליכים החינוכיים הרחבים המתקיימים ברשות, אם זה במאמצי בתי ספר למניעת נשירה ומתן תמיכה רגשית לתלמידים, ואם באמצעות תוכניות תומכות הקיימות ביחידה כגון: מתנדבים לתגבור לימודי בשעות אחה"צ והערב והפעלת מענים משלימים בקהילה לפי הצרכים הספציפיים לכל יחידה ולכל נער.

דגש מיוחד יש לשים על המעברים מחטיבות הביניים לתיכון, או לישיבה אצל אוכלוסיות ייחודיות (מגזר ערבי וחרדי), במיוחד בישובים בהם אין מסגרות המשך.

פעולות נדרשות:

1. יש למצב את המיתוג של היחידה כגוף מקצועי, מומחה לעבודת מניעה ולטיפול בנוער בסיכון ובמשפחותיהם. באחריות היחידה לקידום נוער לזום פעולות מחברות תוך הבנה שגודל המשבר מחייב שיתופי פעולה וראייה מערכתית ברמת מטה, מחוז ורשות.
2. חיזוק מיצוב היחידה ברשות מוביל באופן ישיר למענה מיטבי לבני הנוער הנמצאים בסיכון (מנותקים, תלמידי היל"ה ותלמידים בסיכון לנשירה).
3. **באחריות מטה ומחוז** לפתח מענים נוספים וגמישות במענים הנמצאים כיום, ולהתאימם לצרכי הנערים. לדוגמה - קריטריונים חריגים למיומנויות, לסייע לאנשי הרשות לקיים את שיתופי הפעולה.
4. באחריות המטה ליצור מודלינג ושיתופי פעולה קבועים עם מנהלי המחלקות בתוך האגף ומחוצה לו.
5. יש לקיים תקשורת פתוחה עם המטה וגורמים חשובים נוספים במחוז על מנת לחזק שותפות וסולידריות וחשיבה מחוץ לקופסא.

לסיכום,

באחריות היחידה והרשות ובהובלת מנהל היחידה ברשות להוביל פרואקטיביות, מיפוי קהילתי לגבי שותפים אסטרטגיים לאיתור וקידום בני הנוער והתלמידים, תוך יצירת "ארגז כלים" לחיבור בין השותפים ובניית סטינג קבוע וישיבות קבועות של כלל השותפים. יש לקיים מפגש קבוע אחת לחודש לדיון בנושאים החדשים שנוספו ליחידה או שעל היחידה ליישג. נדגיש שככל שהחיזור אחר הנושר יהיה קרוב יותר למועד הנשירה, כך יגדל הסיכוי לגייסו לתהליך ההתערבות.

באחריות מנהל היחידה לקדם עבודה פנים ארגונית לחיזוק המקצועיות והמחויבות של העובדים והמורים, תוך פיתוח הכשרות ושיח משותפים.

באחריות המחוז ליזום ולקדם שיתופי פעולה ברמה מחוזית, ללוות ולהנחות את מנהלי היחידות והצוותים ביישום הצעדים הנדרשים.

באחריות המטה הארצי לקדם שיתופי פעולה בין מחלקות האגף, ושיח עם גורמים נוספים מארגונים רלוונטיים ברמה הארצית כדי לתת מענים והכוונה למחוזות וליחידות בשטח.